

Звіт
про діяльність Українського центру вивчення історії Голокосту
за 2020 рік

27 січня

Новий дослідницький рік розпочав XIII щорічний круглий стіл «Українське суспільство і пам'ять про Голокост: наукові та освітні аспекти». Організаторами події традиційно стали Український центр вивчення історії Голокосту та Goethe-Institut в Україні в партнерстві із Посольством держави Ізраїль.

Участь в заході взяли провідні науковці та офіційні особи, а саме представники посольства Німеччини та Держави Ізраїль, Міністерства закордонних справ України, а також Українського Інституту національної пам'яті.

Програма круглого столу традиційно містила три сесії: дослідницьку, освітню та сесію, присвячену культурі пам'яті про жертви Голокосту в Україні. Цього року захід вдруге містив міні-сесію, присвячену презентації нових видань з історії Голокосту, збереження пам'яті про Голокост та геноцид ромського народу в часи Другої світової війни.

Спеціальним гостем Круглого столу став Маттіас Ріхтер з Єврейської громади Дюсельдорфу, який багато років сприяє розвитку студій по Голокост в Україні, надаючи фінансову підтримку різноманітним проєктам в усіх куточках України.

26-27 лютого

У м. Полтава лектори і тренери Українського центру вивчення історії Голокосту та Освітнього центру «Простір толерантності» працювали разом із вчителями та викладачами професійно-технічних навчальних закладів на дводенному семінарі-презентації інтерактивної платформи з протидії дискримінації «Stories that Move». Спільно із тренерами упродовж двох днів учасники ознайомились із платформою та її можливостями, із методиками змішаного навчання, навчання видимого мислення, створення безпечного простору. Окремі сесії було присвячено безпосередній роботі із навчальними модулями.

Лютий – квітень

Тривав конкурс навчально-методичних розробок проєкту «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії» для вчителів. Було оголошено 7 номінацій і лише в одній з них

не було визначено переможця (Урок або захід для учнів молодшого шкільного віку).

Більшість з поданих на конкурс розробок після доопрацювання та рецензування були опубліковані в інтерактивній версії Путівника для вчителя з поміткою «робота-учасниця конкурсу».

Квітень

УЦВІГ у партнерстві з американською фундацією Tsal Kaplun Foundation розпочав новий дослідницький та освітній проєкт: «Атлас місць масових розстрілів євреїв України в роки Другої світової війни». Голвна ідея і зміст проєкту полягають у створенні інтерактивного Атласу місць масових поховань жертв Голокосту на теренах всієї України. Цим ресурсом зможуть користуватись як дослідники так і освітяни. <https://shoahatlas.org/index.html>

7 квітня – 7 травня

В рамках проєкту «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії» було проведено серію з чотирьох вебінарів:

1. Онлайн ресурс для змішаного навчання про пам'ять Бабиного Яру
2. Як цікаво розповісти учням про Бабин Яр. Можливості онлайн ресурсу “Бабин Яр: пам'ять на тлі історії”
3. Що Ви хотіли б дізнатися про Бабин Яр, але соромилися спитати?
4. "Навіщо це мені?" або відповідальне вшанування пам'яті. Перспектива онлайн ресурсу у виховній роботі

Зважаючи на карантинні обмеження, команда проєкту вирішила в онлайн-форматі висвітлити онлайн-можливості ресурсу, щоб популяризувати його серед освітян для використання у дистанційному навчанні.

Травень

Вийшло друком чергове число інформаційно-педагогічного бюлетеню Українського центру вивчення історії Голокосту «Уроки Голокосту», [№1\(61\), січень-березень 2020 року.](#)

15-17 травня

Відбувся XX ювілейний Всеукраїнський конкурс учнівських робіт «Історія і уроки Голокосту» ім. І.Б. Медвинського за 2019-2020 навчальний рік.

Цього року конкурс був незвичним і незвичайним водночас. Через поширення у світі вірусу COVID-19 і карантинні обмеження в Україні конкурс довелося організувати в онлайн-режимі. Всі заходи і захисти робіт відбувалися на онлайн-платформі Zoom. Під час онлайн-конкурсу було представлено два нові видання Українського центру вивчення історії Голокосту: збірку найкращих учнівських науково-дослідних робіт і альбом найкращих учнівських творчих робіт з історії Другої світової війни, історії Голокосту на теренах України.

Із надісланих на конкурс проектів до захисту було допущено 38 робіт.

Український центр вивчення історії Голокосту організував конкурс за підтримки Асоціації єврейських організацій та общин України (Ваад України) та Посольства Держави Ізраїль в Україні.

25-27 травня

Відбувся перший науковий семінар в рамках Освітнього курсу «Геноцид євреїв Європи: історична перспектива та підходи до вивчення», який уже майже десять років поспіль організує Український центр вивчення історії Голокосту у партнерстві із Освітнім та меморіальним комплексом «Будинок Ванзейської конференції» і за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини та Посольства Німеччини в Україні.

Учасниками цього курсу щороку стають дослідники та викладачі закладів вищої освіти, які вивчають та викладають історію Голокосту. Цього року було запрошено до навчання на курсі 13 молодих колег. Координаторкою освітнього курсу 2020 р. стала Марина Мегельбей, випускниця минулорічного курсу.

Як і всі інші проекти УЦВІГу, починаючи з березня 2020 року, цей семінар проходив в онлайн-форматі.

15-29 липня

В онлайн режимі тривала перша частина щорічного Освітнього семінару-школи «Історія Голокосту в Україні: вивчення, викладання, пам'ять», організований Українським центром вивчення історії Голокосту та Меморіалом пам'яті жертв Голокосту й героїв опору «Яд Вашем» за фінансової підтримки Посольства Держави Ізраїль в Україні та Асоціації єврейських організацій і общин України (Ваад України).

Співробітники УЦВІГ, плануючи заходи Літньої школи, сподівалися, що вийде провести хоча б другу частину оффлайн у м. Кам'янець-Подільському, як це планувалось спершу. Тому перша частина відбувалася по одному робочому онлайн-дню на тиждень впродовж трьох тижнів. В проміжках між

зустрічами учасники мали домашні завдання, з якими більшість успішно впоралася.

Липень

Український центр вивчення історії Голокосту видав чергове число №2 (62) інформаційно-педагогічного бюлетеню [«Уроки Голокосту», квітень-червень 2020 року.](#)

14-20 серпня

Вчителі, учасники освітньої частини проекту «Захистимо пам'ять»/ «Мережа пам'яті» стали учасниками серії онлайн-зустрічей.

У 2019 р. завершився проект «Захистимо пам'ять», який тривав майже 10 років. Завдяки йому в Україні було споруджено 20 меморіалів на місцях масової загибелі євреїв і ромів, залучено десятки вчителів та учнів до пошукової, освітньої, меморіальної діяльності.

У 2020 році продовженням цієї діяльності став проект «Мережа пам'яті». На новому етапі триватиме робота із захисту масових поховань і вивчення місцевої історії Голокосту. Нова ідея полягає у створенні мережі, що зростатиме у міру залучення до неї нових учасників і партнерів, які продовжать збирати дані про масові поховання часів Другої світової війни та місцеві форми вшанування пам'яті, допоможуть зміцнити місцеві ініціативи щодо самостійного та відповідального захисту масових поховань, їх роботи над збереженням пам'яті та освітньої роботи на тему Голокосту.

27 вересня

Відбувся вебінар для вчителів міста Києва «Робота пам'яті. Робота з пам'ятниками.», присвячений проблемам навколо меморіалізації теренів Бабиного Яру в Києві. Захід був організований і проведений спільно з Інститутом післядипломної освіти Київського Університету ім. Б. Грінченка, від якого свій науковий погляд представив завкафедрою історичної та громадянської освіти, д.і.н. Фелікс Левітас.

22, 26 та 30 жовтня

Стартував проект УЦВІГу [«\(Не\)дитячі історії»](#). Перед презентацією самої виставки команда авторів провела кілька вебінарів для гідів виставки. В цих вебінарах взяли участь команди вчителів і учнів шкіл з різних місць України, які подали заздалегідь заявки на експозицію виставки у своїх навчальних закладах.

Проект "(Не) дитячі історії" підтримується Федеральним міністерством закордонних справ в рамках програми посиленої співпраці Східного

партнерства 2019/20 з громадянським суспільством і є співпрацею з транснаціональним проектом "Вчимося пам'ятати" єврейської громади Дюссельдорфа.

23 жовтня

У Національному музеї історії України у Другій світовій війні відбулось відкриття виставки "Захистимо пам'ять: масові поховання часів Голокосту в Україні". В офіційній церемонії взяли участь Іван Ковальчук, генеральний директор Національного музею історії України у Другій світовій війні, Анатолій Подольський, директор Українського центру вивчення історії Голокосту, Анка Фельдгузен, Надзвичайний і Повноважний Посол Федеративної Республіки Німеччина в Україні та Василь Боднар, заступник Міністра закордонних справ України.

26-29 жовтня

Відбувся другий науковий семінар учасників курсу «Геноцид євреїв Європи: історична перспектива та підходи до вивчення» та співробітників Музею та меморіалу "Будинок Ванзейської конференції" і УЦВІГу.

30 жовтня - 27 листопада

На онлайн-платформі Zoom відбувся семінар-школа «Вчимося з минулого – діємо заради майбутнього. Навчання про історію Голокосту та права людини». Семінар був організований у співпраці Українського центру вивчення історії Голокосту та Інститутом вивчення та викладання Голокосту і прав людини ім. Ольги Ленгель (США), за співфінансування Голландського єврейського гуманітарного фонду (Dutch Jewish Humanitarian Fund).

Протягом 9 онлайн-зустрічей учасники та лектори обговорювали питання інтеграції навчання про історію Голокосту та освіти в сфері прав людини, розглядали історичні та методичні кейси, брали участь у практикумах та обговореннях, формували власні плани щодо покращення такої освіти у своїх навчальних закладах.

Листопад

Український центр вивчення історії Голокосту видав №3 (63) інформаційно-педагогічного бюлетеню [«Уроки Голокосту», липень-вересень 2020 року.](#)

1-22 листопада

Відбулася друга серія вебінарів для вчителів в рамках проєкту «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії».

На цей раз аудиторії було запропоновано 8 вебінарів за різноманітною тематикою: від спроб вшанування пам'яті в радянські часи і часи «ранньої» незалежності до інклюзивності пам'яті Бабиного Яру та регіональних «бабиних ярів» по всій Україні.

Проєкт «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії» втілено за участі УЦВІГ, Музею історії м. Києва, Українського інституту національної пам'яті, Громадського комітету з вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру, за фінансової підтримки канадійської фундації «Українсько-єврейська зустріч» (Канада).

5-17 листопада

Відбулася серія поглиблених онлайн-зустрічей для учасників проєкту «Захистимо пам'ять/Мережа пам'яті».

13 листопада

Онлайн-презентація українського перекладу книжки Венді Лауер «Фурії Гітлера. Німецькі жінки у нацистських полях смерті» за участі авторки – Венді Лауер, перекладачки – Вікторії Іваненко, наукової редакторки – Надії Уфімцевої та всіх, хто надавав підтримку у здійсненні видання.

Книжка присвячена дослідженню долі німецьких жінок в період існування Третього Райху та їхній участі в нацистському геноциді.

Видання здійснено за підтримки програми книжкових перекладів Відділу преси, освіти і культури Посольства США в Україні.

16 листопада

Стартував новий спільний проєкт УЦВІГ з Посольством Федеративної республіки Німеччина "Один камінь, одне життя - 80 каменів спотикання для Києва", присвячений 80 роковинам трагедії Бабиного Яру, що будемо відзначати у вересні 2021 року.

В кілька етапів планується провести роботу по збиранню, впорядкуванню та документуванню біографій людей, пам'ять яких планується увічнити каменями спотикання у Києві. Працюють команди різних навчальних закладів Києва.

30 листопада

В м. Вознесенськ Миколаївської області відбулося відкриття виставки "(Не)Дитячі історії". Вознесенськ став першим містом, що прийняло виставку. Команда учнів була підготовлена на спеціальних вебінарах для майбутніх гідів, які відбулися в жовтні.

4-12 грудня

Відбулася друга онлайн-частина Щорічного освітнього семінару-школи «Історія Голокосту в Україні: вивчення, викладання, пам'ять».

На жаль, сподівання на очну зустріч в м. Кам'янець-Подільський не справдилися, отже знов працювали в онлайн-форматі. Відмінністю цієї частини від першої було те, що робота була організована ввечері п'ятниці та впродовж всієї суботи два тижні поспіль. Це було пов'язане з тим, що, на відміну від літа, йшов навчальний процес, тож вчителі-учасники не могли присвятити цілий день посеред тижня семінарові.

Семінар-школа організований Українським центром вивчення історії Голокосту та Меморіалом пам'яті жертв Голокосту й героїв опору «Яд Вашем» за фінансової підтримки Посольства Держави Ізраїль в Україні та Асоціації єврейських організацій і общин України (Ваад України).

Грудень

Український центр вивчення історії Голокосту видав №4 (64) інформаційно-педагогічного бюлетеню «Уроки Голокосту», жовтень-грудень 2020 року.

Проекти інших організацій і установ, в яких Український Центр вивчення історії Голокосту взяв участь

14 лютого

У Національному музеї історії України в Другій світовій війні відбулася чергова панельна дискусія з учителями історії м. Києва. Цього разу обговорювали тему нацистського окупаційного режиму в Україні в 1941–1944 рр.

Партнерами зустрічі стали Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка та Український центр вивчення історії Голокосту.

У фокусі диспуту опинилася одна з найтрагічніших та найбільш травматичних сторінок української історії ХХ ст., а саме період нацистської окупації.

Анатолій Подольський, к.і.н., директор Українського центру вивчення історії нацистського геноциду, сконцентрував увагу на трагедії Голокосту, артикулюючи складні й неоднозначні питання українсько-єврейських взаємин. Історик підкреслив, що, викладаючи історію Голокосту, необхідно розглядати цю трагедію не як минуле виключно єврейського народу, а передусім як складову української історії та один із трагічних епізодів спільного досвіду сусідів, які понад тисячу років співіснують на українській землі. Корисним доповненням до виступу науковця стала презентація освітніх видань Українського центру вивчення історії Голокосту для вчителів.

6-7 вересня

У Криворізькому музеї культури єврейського народу та історії Голокосту «Музей Михайла Мармера» відбувся навчально-методичний семінар «Українське суспільство і пам'ять про Голокост» для вчителів історії. Захід було організовано завдяки плідній співпраці Українського центру вивчення історії Голокосту (УЦВІГ, м. Київ), Музею Михайла Мармера та ГО «КЕТЕР» (м. Кривий Ріг), за підтримки Департаменту освіти і науки виконкому Криворізької міської ради.

Захід планувався ще на кінець березня, але через початок карантину так і не відбувся тоді.

Стартом плідної роботи семінару стала доповідь «Особливості Голокосту на українських теренах» Анатолія Подольського, к.і.н., директора УЦВІГ. У виступі йшлося про регіональні особливості реалізації антиєврейської політики окупаційним нацистським режимом в Україні. Під час лекції виникали дискусії про проблеми сучасної історичної термінології, контроверсійності розуміння явища колаборації, підходи до меморіалізації пам'яті про Голокост.

3-8 грудня

Український центр вивчення історії Голокосту став національним координатором для участі українських вчителів у міжнародному семінарі «Голокост як відправна точка українсько-російсько-білоруського діалогу», що був організований Меморіалом Шоа в м. Парижі.

Впродовж чотирьох робочих вечорів 10 українських вчителів мали змогу відвідати лекції знаних науковців з різних країн Європи, обмінятися досвідом

з колегами переважно з Білорусі. Від України з лекціями та практикумами виступили: Анатолій Подольський, к.і.н., директор УЦВІГ, Тетяна Пастушенко, к.і.н., наукова співробітниця Інституту Історії України НАНУ, Марта Гавришко, к.і.н., наукова співробітниця Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ, Ольга Лімонова, вчителька історії НВК Ерудит, координаторка УЦВІГ.

Нові видання Українського центру вивчення історії Голокосту

1. [Пам'ятаймо. Історія і уроки Голокосту. Роботи молодих дослідників](#) 2010–2019 рр. – Київ: Український центр вивчення історії Голокосту, 2020. – 612 с.

У виданні зібрано повні тексти дослідницьких праць переможців Всеукраїнського конкурсу учнівських робіт «Історія і уроки Голокосту» імені І. Б. Медвинського 2010–2019 рр.

2. [Пам'ятаймо. Історія і уроки Голокосту. Роботи молодих митців](#) / Український центр вивчення історії Голокосту, Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс. – К., 2020. – 156 с.

Пропоноване видання є альбомом найкращих учнівських творчих робіт з історії Другої світової війни, історії Голокосту на теренах України. У ньому вміщено художні, образотворчі роботи й літературні тексти переможців Всеукраїнського конкурсу учнівських робіт «Історія і уроки Голокосту» ім. І.Б. Медвинського, які здобули найвищу оцінку журі упродовж останніх 10 років (2010–2019 рр.).

3. [Лауер Венді. Фурії Гітлера. Німецькі жінки у нацистських полях смерті](#) / Венді Лауер ; пер. з англійської В. Іваненко. – Київ : Укр. центр вивч. історії Голокосту, 2020. – 280 с. : іл.

У книжці представлено історії декількох молодих німецьких жінок, які через різні життєві обставини, бажання професійних здобутків або особисту

відданість нацистським ідеям опинились віч-на-віч із Голокостом і геноцидом.

4. [Війна Клари: правдива історія дівчини про дивовижний порятунок від нацистів](#) / співавт. Стівен Гланц; пер. з англ. В. Бобров. – Київ: Український центр вивчення історії Голокосту, 2020. – 348 с.: іл.

Через шістдесят років [після війни] Клара написала це надзвичайне свідчення. «Війна Клари» – це лірична, драматична та, попри найгірші обставини, справжня історія про надію та виживання.

5. [Дорогами пам'яті: як організувати меморіальні візити до місць масових поховань](#) (з досвіду проєкту «Захистимо пам'ять») / Упоряд. Педан-Слепухіна О. Л. – Київ : Український центр вивчення історії Голокосту, 2020. – 128 с.

Методичний посібник адресований учителям і учням, а також усім, хто хоче долучитися до збереження пам'яті про українських євреїв та ромів, убитих під час Другої світової війни. Посібник має на меті допомогти в організації системної виховної роботи в школі та місцевій громаді заради впорядкування меморіальних місць та вшанування пам'яті невинно загиблих співгромадян.